

Файфура Василь,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри екології та охорони здоров'я,

Віцентій Христина

студентка,

Петришин Наталя

студентка,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ

Двадцять перший рік третього тисячоліття. Незвично тепла зима в Україні: лютий 2020-го – місяць кліматичних рекордів. Ночі з 15-го на 16-те та з 16-го на 17-те лютого виявилися найтеплішими за весь час кліматичних спостережень. Наступний день – 18 лютого – став, за даними фахівців, найтеплішим за середньодобовою температурою за останні 130 років. Стабільна весняна погода настала вже 10 лютого, але «кліматична зима» (зі сніговим покривом та морозами) взагалі не прийшла [3].

За прогнозами вчених до 2100 року нас чекає зростання середньорічної температури довкілля на 2–3 градуси, з одночасним підвищенням рівня океанів на 10–20 метрів. Жорстокі посухи змінюватимуться шаленими повенями, пори року будуть знівельовані, а людство стикнеться з проблемами збору стабільних врожаїв сільськогосподарських культур та вільним доступом до питної води. Поступове потепління спричиняє збільшення кількості та частоти катастрофічних ситуацій в ряді регіонів Землі [2, 4].

До 2030 р. аномалії температури продовжать коливатися в межах $+0,8\dots+1,2$ °С, але аридизація клімату на планеті вже й нині вдається взнаки на території нашої країни: частішими стали паводки, посухи, випадки зникнення води у криницях, зниження рівня підземних вод. За прогнозами дослідників існуючі тенденції зміни клімату матиме для України тривалі наслідки: так вже після 2033 р. на півдні та в 2036-2037 рр. в північних районах температура почне швидко зростати, і з 2045 по 2050 рр. аномалії температури будуть досягати $+2,8\dots+3,1$ °С, особливо в східній частині і на півночі [6].

Зараз спостерігаємо збільшення кількості й інтенсивності зливових опадів у теплий сезон, які випадають за порівняно короткий проміжок часу – це не забезпечує необхідної зволоженості ґрунту впродовж вегетаційного періоду. Вищі температури пришвидшують процеси випаровування з поверхні, що зводить нанівець позитивний ефект самого збільшення кількості опадів. Це, у свою чергу, стає рушієм широтних зональних змін – інградієнтний зсув природних зон становить приблизно 160 км на кожен 1°С температурних змін. А температура може зрости, як ми вже зазначали, й на 3°С.

Отож, територія України в майбутньому – спекотна влітку, тепліша, аніж зараз, взимку, дощова. Крим – практично острів. Опади у північних регіонах взимку зростуть, а влітку зменшаться в усіх регіонах. Снігу буде мало, його покрив – нестійкий, а й то й відсутній зовсім: зростання температури на 1 градус стає причиною зменшення кількості днів зі сніговим покривом на 10-15%. Під загрозою може виявитися врожай зернових культур в Україні: м'які зима з опадами, надто сухе літо не вельми сприятливі, що заставить фермерів адаптуватися до нових умов господарювання. Крім того, підвищення температури на 1 градус веде до зниження середньосвітового врожаю пшениці на 6%, а кукурудзи на 7,4% [7].

Сухе й спекотне літо спричинятиме пожежі в екосистемах. Зростатиме кількість хвороб рослин, тварин, захворюваність людей (в першу чергу лептоспірозом, холерою, гепатитом А, сальмонельозом). Зростання посушливості клімату призведе до підвищення температури повітря й ґрунту, зневоднення, пригнічення й навіть загибелі сільгоспкультур на великих площах. Вигорання травостоїв і зменшення кормової підірве основи розвитку традиційного тваринництва. За умов скорочення покритих травами площ інтенсифікуються процеси еолового вивітрювання. Такі явища призведуть і до різкого зниження рівня ґрунтових вод, висихання озер, боліт, зникнення малих річок і обміління великих і середніх водотоків, порушення роботи гідроелектростанцій, систем водопостачання, промислових підприємств і т ін.. Прогнозують відчутне зменшення водності річок за окремими регіонами – наприклад, у Одеській області водність природних водотоків зменшиться на 50% вже до 2030 року і до 70% до 2050 року [8].

Зміни клімату і температурного режиму суттєво відбивається на розвитку біорозмаїття. Тваринний та рослинний світ зазнають змін. У водних екосистемах з'являються нові теплолюбні мешканці, на полях з'являються бур'яни, які раніше росли лише у посушливих районах. Відчутні і фенологічні зміни – раннє квітування, нетипово раннє скидання листків, повторний розвиток тощо. Надто раннє квітування розводять в часі розвиток репродуктивних органів рослин та період розвитку й активності комах-запилювачів.

Список використаних джерел

1. Дідух Я. Екологічні аспекти глобальних змін клімату: причини, наслідки, дії // Вісник Національної академії наук України. 2009. № 2. С. 34- 44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2009_2_12 .

2. Екологія vs зміна клімату: у чому різниця та що важливіше. Як ці ризики сприймають українці й чи готові платити за «безпеку». URL: <https://mind.ua/publications/20205179-ekologiya-vs-zmina-klimatu-u-chomu-riznitsya-ta-shcho-vazhlivishe>.

3. Зими більше не буде: як вплинуть на Україну та українців глобальні зміни клімату. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30461594.html>

4. Зміна клімату. Загальний огляд. URL: <https://www.amnesty.org.ua/zmina-klimatu/>

5. Національний екологічний центр України. URL: <http://necu.org.ua/climate/>.

6. Семенова І.Г. Просторово-часовий розподіл посух в Україні в умовах майбутньої зміни клімату. Фізична географія та геоморфологія. 2015. Вип.1 (77). С. 144-151.

7. Чотири факти про те, як глобальне потепління позначиться на українському сільському господарстві. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/strategies/id/globalne-poteplinnja-i-ukrajina-1899/>.

8. Що депутати повинні знати про зміну клімату та Паризьку угоду. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/zmina-klimatu-deputaty2019.pdf>.